

DOĞAL AFETLER VE ULUSLARARASI İNSANİ YARDIMLAR

YÜCEL ACER

SETA | ANALİZ

MART 2023 · SAYI 383

DOĞAL AFETLER VE ULUSLARARASI İNSANİ YARDIMLAR

YÜCEL ACER

COPYRIGHT © 2023

Bu yayının tüm hakları Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları (SETA) Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik [fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.] yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SETA Yayınları

ISBN: 978-625-8322-45-3

Uygulama: Said Demirtaş

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstraße 1, 10117 Berlin GERMANY

berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM

Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
ULUSLARARASI İNSANİ YARDIMDA TÜRKİYE’NİN YERİ	9
6 ŞUBAT DEPREMLERİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE’YE YARDIMLAR	12
Arama Kurtarma Ekipleri	12
Ayni ve Nakdi İnsani Yardımlar	15
Dayanışma Mesajları ve Ziyaretler	17
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	18

YAZAR HAKKINDA

YÜCEL ACER

Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nden Uluslararası İlişkiler lisans derecesi, Sheffield Üniversitesi'nden (İngiltere) Uluslararası Hukuk yüksek lisans derecesi, Bristol Üniversitesi'nden (İngiltere) Uluslararası Hukuk doktora derecesi almıştır. Halen Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Anabilim Dalı'nda Milletlerarası Hukuk profesörüdür. Uzmanlık alanları uluslararası deniz hukuku, uluslararası silahlı çatışmalar hukuku ve uluslararası insan hakları hukukudur. Birçok bilimsel makalenin yanında İngiltere'de basılmış *The Aegean Maritime Disputes and International Law* (Ege Deniz Sorunları ve Uluslararası Hukuk), *Uluslararası Hukukta Saldırı Suçu, Küresel ve Bölgesel Perspektiften Türkiye'nin İltica Stratejisi* ve *Uluslararası Hukuk: Temel Ders Kitabı* isimli kitapların da yazarıdır. ABD'de Hawaii Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde doktora sonrası çalışmalar yapmış, Kara Harp Okulu, İzmir Ekonomi Üniversitesi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi ve Atılım Üniversitesi'nde de dersler vermiştir.

ÖZET

Bu analiz Türkiye'nin uluslararası insani yardımlarının yansımalarının anlaşılması bağlamında 6 Şubat depremlerinin sonrasında ülkemizin gördüğü uluslararası desteği çeşitli yönleriyle ele almaktadır.

Doğal afet, savaş ve ekonomik çöküntü gibi dönemler temel gıda, barınma, sağlık hizmeti, ulaşım ve iletişime ulaşamayan insan topluluklarının oluşmasına yol açar. İnsani yardımlar ise bu duruma düşmüş kişilere, hükümetin ve diğer kurumların uzun vadeli yardımları temin edilene kadar ya da şartlar normalleşene kadar sağlanan ve nispeten kısa dönemli ya da geçici yardımlardır. 20. yüzyılda uluslararası düzeyde de kurumsallaşmaya başlayan insani yardımlar içerisinde Türkiye'nin rolü son dönemlerde büyük bir artış göstermiştir. Son on yıl içerisinde Türkiye gayri-safi milli hasılaya (GSMH) oran bakımından uluslararası insani yardımlarda çoğu defa ilk sırada yer almıştır. Kimilerince aşırılıkla nitelenen Türkiye'nin uluslararası yardımlarının anlamı ve değeri 6 Şubat'ta yaşanan Kahramanmaraş merkezli büyük depremlerin sonrasında kendini göstermiştir. Hem göçük altında kalanların kurtarılması için ihtiyaç duyulan arama kurtarma ekiplerinin temin edilmesi hem de depremlerin oluşturduğu büyük yıkımdan zarar görenlere yardım sağlanmasında güçlü bir uluslararası karşılık görülmüştür. Türkiye ile uyumsuzlukları bulunan devletler de dahil olmak üzere çok sayıda devlet, uluslararası örgüt ve sivil toplum kuruluşu (STK) yardımların da ötesine geçerek Türkiye ve Türk toplumu ile güçlü dayanışma mesajları vermiştir.

GİRİŞ

Olağan toplum düzeninin derinden sarsıldığı ve temel ihtiyaçların dahi karşılanamaz hale geldiği doğal afet, savaş ve ekonomik çöküntü gibi dönemler temel gıda, barınma, sağlık hizmeti, ulaşım ve iletişime ulaşamayan insan gruplarının oluşumuna yol açar. Bu duruma düşmüş olanların gıda, barınma, tedavi ve benzeri temel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla yapılan çeşitli türden acil ve karşılıksız yardım, tarihin çok eski dönemlerinden beri varlığı bilinen bir insan ve toplum faaliyetidir.¹

İnsani yardımlar, hükümetin ve diğer kurumların uzun vadeli yardımlarının temin edilmesine ya da şartların normalleşmesine kadar sağlanan ve nispeten kısa dönemli veya geçici yardımlardır. Bu tür yardımların toplumsal ve ulusal düzeyde kurumsallaşması eski bir olgudur ve daha ziyade dini kurallar temelinde gelişmiştir.

¹ Hafize Zehra Kavak, "İnsani Yardım Kavramının Tarihsel Arka Planı", Academia, https://www.academia.edu/7969671/1_nsani_Yardim_Kavraminin_Tarihsel_Arka_Planı_-_Hafize_Zehra_Kavak, (Erişim tarihi: 20 Şubat 2023).

Bir devletin sınırlarını aşan yani uluslararası niteliği olan yardımların kurumsallaşmaya başlaması ise 19. yüzyılın ikinci yarısından sonra olmuştur. Büyük ölçüde silahlı çatışmalar esnasında ya da sonrasında savaşın meydana getirdiği ağır insani yıkımlara bir yanıt olarak gelişen kurumsallaşmış uluslararası insani yardım, zamanla çok sayıda sınır aşan ulusal kuruluşlar (uluslararası STK'lar) ve uluslararası kurumlar (örgütler) tarafından sağlanmaya başlanmıştır.

Sınır aşan uluslararası kuruluşların ilk örneklerinden biri İsviçreli tıp doktoru Henri Dunant'ın çabasıyla önce 1863'te Cenevre Kamu Refahı Derneği'nin (Geneva Public Welfare Society) kurduğu "Uluslararası Savaş Durumlarında Yaralılara Yardım Komitesi" olmuş ve daha sonra Ekim 1863'te toplanan kurucu konferans sonucunda Uluslararası Kızıl Haç Komitesi kurulmuştur. Neredeyse aynı tarihlerde savaş alanında yaralanan askerlere ayırım gözetmeksizin yardım etme amacıyla 11 Haziran 1868'de kurulan ve Cumhuriyet döneminde Türk Kızılay Derneği adını alan Osmanlı Yaralı ve Hasta Askerlere Yardım Cemiyeti de bir başka örnektir.

20. yüzyılda uluslararası insani yardımın savaş dışında kıtlık ve doğal afet gibi olaylardan zarar görenlere yöneldiği örnekler de ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu anlamda 1875'te Kuzey Çin'de başlayan kuraklığın neden olduğu ve yaklaşık 10 milyon insanın ölümüne yol açtığı tahmin edilen 1876-1879 Kuzey Çin Kıtlığı'na yanıt olarak kurulan Shandong Kıtlık Yardım Komitesi ve Hindistan'daki 1876-1878 Büyük Kıtlığı'na yanıt olarak eş zamanlı başlatılan yardım kampanyası önemli iki örnektir.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra uluslararası insani yardım maksadı ile kurulan STK'ların sayısında hızlı bir artış yaşanmıştır. Savaşın hemen ardından gelen dört yıl içinde 200'den fazla STK kurulmuştur. Sonraki yıllarda ise özellikle sömürge sonrası dönemde artan ihtiyaçlar, doğal ve

insan kaynaklı felaketler nedenleri ile STK'lar ve yardım kuruluşlarının sayısında artış sürmüştür.

1980'lerde dünya çapındaki felaketlere yanıt olarak hükümetlerin önderliğinde büyük ölçekli kıtlık yardımları harekete geçirilmiş, 1 milyondan fazla ölüme neden olan 1983-1985 Etiyopya Kıtlığı'nda önemli yardımlar yapılmıştır.

Kalkınma yardımları ile acil insani yardım kavramlarını ve faaliyetlerini ayrı tutarak, acil insani ihtiyaçlara hızlı ve etkili cevap verebilmek için Birleşmiş Milletler (BM) içerisinde de kurumsal yapılanmalara gidilmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında 1950'de kurulan Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) Aralık 1991'de kabul edilen 46/182 sayılı BM Genel Kurulu kararı ile kurulan BM İnsani İşler Koordinasyon Ofisi (OCHA) ve acil insani yardım koordinatörü de örnekler arasındadır. Kısa bir süre sonra BM genel sekreteri İnsani İşler Departmanını (DHA) kurmuş ve 1998'de OCHA olarak yeniden düzenlenmiştir. BM Genel Kurulu 2005'te Birleşmiş Milletler Küresel Acil Durum Müdahale Fonu'nu (CERF) da kurmuştur. Günümüzde BM dünya genelinde 83 ülkede 91,4 milyon kişiye gıda ve diğer türlerden yardımlar sağlamaktadır.

BM organlarının yardımları dışında bireyler, şirketler, hükümetler ve diğer kuruluşlardan gelen bağışlarla da uluslararası insani yardımlar finanse edilmektedir. Bu bağlamda insani yardımın finansmanı ve dağıtımını giderek daha fazla uluslararası hale gelmekte ve çok sayıda insani etkileyen büyük çaplı acil durumlarla başa çıkmada çok daha hızlı, daha duyarlı ve daha etkili noktalara ulaşılmaktadır. Özellikle 2010 Haiti depreminden bu yana insani yardımın kurumsal ve operasyonel odak noktası, insani eylemi geliştirmek için uydu teknolojisi gibi teknolojilerden yararlanmak ve BM gibi resmi insani yardım kuruluşları arasındaki etkileşimi geliştirmek olmuştur.

Günümüzde gelinen noktada “insanilik, tarafsızlık ve bağımsızlık” insani yardımlara hakim olan temel uluslararası ilkeler olmuştur. Bu ilkeler 1991 ve 2004'te BM Genel Kurulu tarafından resmi bir dille ifade edilmiş ve 490'dan fazla yardım kuruluşu tarafından “Afet Yardımları için BM Davranış Kuralları” kabul edilerek ilkesel çerçeve kuran bir başka belge oluşturulmuştur.²

ULUSLARARASI İNSANİ YARDIMDA TÜRKİYE'NİN YERİ

Türk milletinin tarihi, kültürü ve inancından kaynaklanan bir insani yardım geleneğine sahip olduğu bilinmektedir. Türkiye devletinin yanı sıra Türk STK'larının (başta Türk Kızılayı olmak üzere) dünya çapında insani yardım operasyonlarında önemli roller oynadıkları görülmektedir.

Türkiye, ilgili BM Güvenlik Konseyi kararları uyarınca 2014'e kadar BM yardım kuruluşlarının Suriye'ye sınır ötesi insani yardım sevkiyatlarını kolaylaştırmış ve bu süreç devam etmektedir. Bu kapsamda Öncüpınar ve Cilvegözü sınır kapılarından gerçekleştirilen sınır ötesi insani yardım sevkiyatları, Suriye'ye yapılan toplam sınır ötesi insani yardım sevkiyatlarının büyük bir kısmını oluşturmaktadır.³

Yemen'deki insani kriz bağlamında Türkiye'nin insani yardımları önemli bir seviyeye ulaşmıştır. 2017'de kolera tedavisinde kullanılan

2 “Code of Conduct for the International Red Cross and Red Crescent Movement and Non-Governmental Organizations (NGOs) in Disaster Relief”, ICRC, <https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/publications/icrc-002-1067.pdf>, (Erişim tarihi: 20 Şubat 2023).

3 “Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın Suriye/İnsani Yardımlarımız Hakkında Bilgi Not”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, 8 Ekim 2014; Ayrıca bkz. “No: 8, 9 Ocak 2023, Kuzeybatı Suriye'ye Yönelik BM Sınır Ötesi İnsani Yardım Mekanizmasının Uzatılması Hakkında”, T.C. Dışişleri Bakanlığı, www.mfa.gov.tr/no_8_9_kuzeybatı-suriye-ye-yonelik-bm-sinir-otesi-insani-yardim-mekanizmasının-uzatılması-hk.tr.mfa, (Erişim tarihi: 20 Şubat 2023).

yaklaşık 50 ton ilaç ve tıbbi malzemenin yanı sıra un gibi temel gıda ve giyecek ürünleri, tekerlekli sandalyeler ve iki sahra hastanesi Aden'e ulaştırılmıştır. Bu yardımın 8,9 milyon dolar değerinde 10 bin 600 ton olduğu belirtilmiştir.⁴ Türkiye'nin Filistin'e ikili insani ve kalkınma yardımları hem devlet hem de STK'lar düzeyinde kayda değer büyüklükte olmuştur. Gazze'de yerleşik Türkiye-Filistin Dostluk Hastanesi'nin inşaatı 2017'de ve donanımı da 2019'da tamamlanmıştır.⁵

Türkiye GSMH'sinin yüzde 0,79'u ile milli gelirine nispeten yaptığı resmi insani yardımlarda 2018'de "en cömert ülke" olmuştur.

Türkiye, insan kaynaklı krizler ve doğal afetlere de acil yardım sağlamaktadır. Türkiye'nin yakın geçmişte insani yardım sağladığı önemli felaketler; Aralık 2004'te Güneydoğu Asya depremi, 2005'te Pakistan depremi, 2006'da Lübnan'da insani kriz, 2008 sonunda Gazze krizi, 2010'da Haiti ve Şili depremleri ve Pakistan'da sel felaketi, 2011'de Japonya depremi ve Filipinler'de tayfun, 2014'te Balkanlarda sel ve Gazze'ye saldırılar, 2015'te Nepal'de deprem ve Irak'ta çatışma, 2015-2016'da Yemen ve Libya'da insani kriz ve 2016'da Kuzey Makedonya'da sel felaketleridir.⁶ Türkiye sel, deprem ve orman yangını gibi doğal afetler

nedeniyle 2017'de Kolombiya ve Gürcistan'a, 2018'de Vietnam, Laos ve Endonezya'ya, 2019'da ise Mozambik'e aynı ve nakdi yardımlarda bulunmuştur. Bütün bunlarla beraber düşünüldüğünde BM Dünya İnsani Zirvesi'nin 23-24 Mayıs 2016 arasında Türkiye'nin ev sahipliğinde İstanbul'da gerçekleşmesi şaşırtıcı olmamıştır.⁷

İngiltere merkezli Development Initiatives tarafından hazırlanan *Küresel İnsani Yardım 2022 Raporu*'na göre Türkiye 2018'de yaptığı 8,4 milyar dolar resmi insani yardımla dünyanın en büyük bağışçı ülkesi olmuştur. Türkiye GSMH'sinin yüzde 0,79'u ile milli gelirine nispeten yaptığı resmi insani yardımlarda 2018'de "en cömert ülke" olmuştur. Türkiye'nin 2017 rakamları ise sırasıyla 8,07 milyar dolar ve yüzde 0,85 olmuştur.⁸

Küresel İnsani Yardım 2022 Raporu'na göre ABD 9 milyar 768 milyon dolar insani yardım sağlayarak miktar bazında listenin başında yer alırken Türkiye de ikinci sırada yer almıştır. Ancak Türkiye 5 milyar 587 milyon dolarlık yardımının GSMH'ye oranı bazında değerlendirildiğinde en fazla insani yardım sağlayan ülke olmuştur. Türkiye miktar bazında 2013, 2014 ve 2015'te listede üçüncü, 2016 ve 2020'de ikinci, 2017, 2018 ve 2019'da ilk sırada yer almıştır.⁹ 2017-2020 arasında Türkiye'nin insani yardımları yıllık ortalama 7,3 milyar doların üzerinde iken¹⁰ 2021'de 6,7 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir.¹¹ Türkiye 2013, 2014 ve 2015 küresel insani yardım raporlarına göre üç yıl üst üste

4 "Turkish Emergency Humanitarian Assistance", T.C. Dışişleri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/humanitarian-assistance-by-turkiye.en.mfa>, (Erişim tarihi: 20 Şubat 2023); Ayrıca bkz. "No: 240, 21 Temmuz 2017, Ülkemizce Yemen'e Yapılan İnsani Yardım Hk.", T.C. Kışinev Büyükelçiliği, www.mfa.gov.tr/Mission/ShowAnnouncement/334313, (Erişim tarihi: 21 Temmuz 2017).

5 "Türkiye-Filistin Siyasi İlişkileri", T.C. Dışişleri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-filistin-siyasi-iliskileri.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 20 Şubat 2023).

6 "Türkiye'nin Uluslararası Acil İnsani Yardımları", T.C. Dışişleri Bakanlığı, https://www.mfa.gov.tr/turkiye_nin_insan_iyardimlari.tr.mfa, (Erişim tarihi: 20 Şubat 2023).

7 Zirveye 180 BM üyesi ülke katılırken bunlardan 55'i devlet ve hükümet başkanları düzeyinde temsil edilmiştir. Ayrıca 40'tan fazla uluslararası kuruluş genel sekreter/başkan seviyesinde temsil edilmiştir. Zirvede diğer paydaşlarla birlikte toplam 9 bin katılımcı yer almıştır. Böylece Dünya İnsani Zirvesi, New York'taki BM Genel Merkezi dışında düzenlenen ve en fazla ülkenin aynı anda katıldığı en büyük zirve unvanını kazanmıştır.

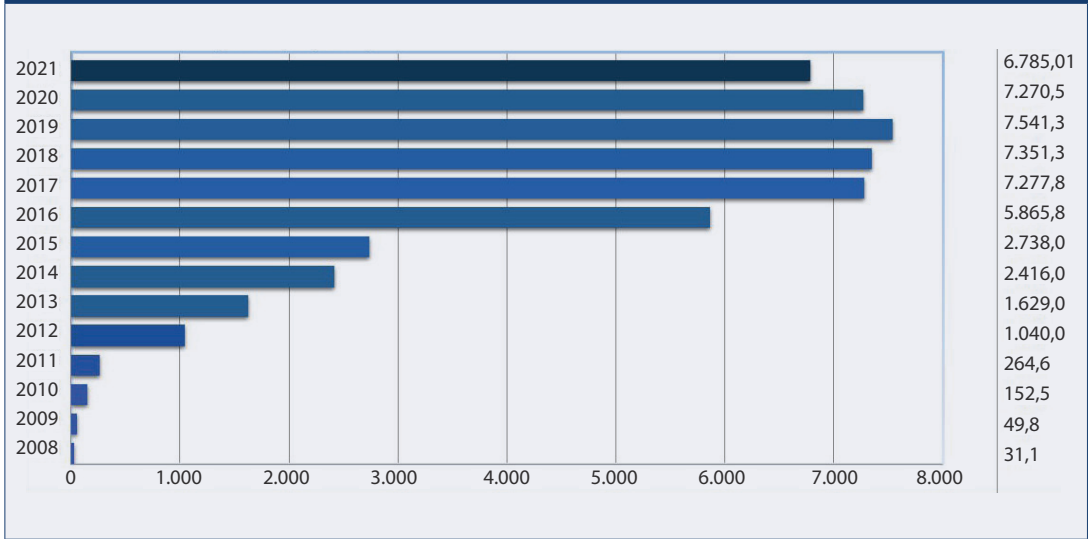
8 "Turkish Emergency Humanitarian Assistance".

9 Fırat Taşdemir, "Türkiye, En Çok İnsani Yardım Yapan Ülke Sıralamasında Zirvedeki Yerini Korudu", Anadolu Ajansı, 27 Temmuz 2022.

10 "Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu, 2020", Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, (2021), s. 24.

11 "Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu, 2021", Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, (2022), s. 4.

GRAFİK 1. TÜRKİYE’NİN RESMİ VE İNSANİ YARDIMLARI (2008-2021, MİLYON DOLAR)

Kaynak: "Türkiye Kalkınma Yardımları 2021 Yılı Verileri", Türk İşbirliği ve Koordinasyon Ajansı, [2022], s. 11.

en fazla insani yardım yapan üçüncü, son iki yılda ise ikinci ülke olmuştur.¹²

Bugün dünyada en fazla sığınmacıya ev sahipliği yapan Türkiye, kalkınma ve insani yardımlar alanında da milli gelirine oranla dünyanın en cömert ülkeleri arasında yer almaya devam etmektedir.¹³ Türkiye'nin topraklarında misafir ettiği Suriyeli sığınmacılara yönelik insani yardımlarının sıralamaya dahil edilmediği de açıklanmıştır.¹⁴

Türkiye'nin insani yardımlarını ikili ilişkilerin yanı sıra OCHA ve Dünya Gıda Programı (World Food Programme, WFP) gibi uluslararası kuruluşlar aracılığıyla da gerçekleştirdiği görülmektedir. 1 Temmuz 2014'te Türkiye, OCHA Donör Destek Grubu'na (ODSG) üye olmuştur. ODSG, OCHA tarafından izlenen insani yardım politikalarını şekillendirmeyi amaçlayan ve en iyi OCHA başışçısı

ülkeleri bir araya getiren bir istişare mekanizmasıdır. Ayrıca Türkiye Diyanet Vakfı gibi gönüllü kuruluşların da çok sayıda ülkede destek faaliyetleri yürüttükleri de bilinmektedir. 2017'den itibaren STK'ların yardımları ise yıl bazında yaklaşık 130 milyon dolar civarında olurken¹⁵ Arakan, Yemen, Sudan, Filistin, Suriye ve Endonezya gibi ülkelere uzanmıştır. Kızılay, Türk ve İslam kültüründe yerleşik yardımlaşma anlayışının bir yansıması olarak Türkiye'nin taraf olmadığı savaşlardan kaynaklı acıları dindirmek için de çalışmış, Birinci Körfez Savaşı'ndan etkilenen ve Türkiye'ye sığınan on binlerce mülteciye hizmet vermiş, Afganistan, Bosna Hersek, Irak ve Suriye'deki savaşlardan etkilenen insanlara yardım elini uzatmıştır.

Türkiye insani yardımlarını doğal afetler, savaş, yoksulluk ve toplumsal çatışmalar gibi nedenlerle zor durumda kalan insanlara yönlendirmektedir. Bu düşünceden hareketle din, dil ve ırk ayrımı gözetmeksizin yardımlar Türk halkı adına

12 "Türkiye İnsani Yardımda Dünya Lideri", Euronews Türkiye, 21 Haziran 2018.

13 "Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu, 2020", s. 150.

14 Taşdemir, "Türkiye, En Çok İnsani Yardım Yapan Ülke Sıralamasında Zirvedeki Yerini Korudu".

15 "Türkiye Kalkınma Yardımları Raporu, 2020", s. 150.

dünyanın birçok bölgesine ulaştırılmaktadır. Türkiye koronavirüs (Covid-19) salgını döneminde de ülke içinde yürüttüğü etkili mücadelenin yanında uluslararası iş birliği ve dayanışmanın tüm araçlarını kullanarak dünyanın dört bir yanında ihtiyaç sahiplerine yardım elini uzatmış, salgınla mücadelede ayırım gözetmeksizin 150'den fazla ülkeye acil insani yardımda bulunmuştur.

6 ŞUBAT DEPREMLERİ BAĞLAMINDA TÜRKİYE'YE YARDIMLAR

Kahramanmaraş merkezli 6 Şubat depremlerinin yaygın bir şekilde “asrın felaketi” olarak adlandırılacak boyutta bir yıkıma neden olduğu ilk günden görülmüştür. Türkiye depremin yaşandığı ilk gün, Türkiye Afet Müdahale Planı'nda belirtilen en üst seviye acil durumu ifade eden ve dış yardım çağrısını da içeren 4. seviye acil durum ilan etmiştir.

Arama Kurtarma Ekipleri

Türkiye'nin bu çağrısının nasıl bir karşılık göreceği önem arz etmiştir. Zira depremler sonucunda on bir farklı şehirde binlerce binanın yıkıldığı ve çok sayıda insanın enkaz altında olduğu anlaşıldığından diğer ülkelerden gelecek arama kurtarma ekiplerine duyulan ihtiyacın ne denli acil ve elzem olduğu da açıkça görülmüştür. Aciliyet arz eden bu durum karşısında çok sayıda ülkenin daha ilk günden bu çağrıya arama kurtarma ekiplerini göndermeye başlamakla karşılık verdiği görülmüştür.

Arama kurtarma çalışmalarına katılmak üzere ekip göndermeye başlayan ilk ülkeler arasında Azerbaycan, İsrail, Meksika, ABD ve Yunanistan bulunmuştur. Azerbaycan toplamda 725 kişiden oluşan arama kurtarma ekibi göndererek en büyük katkıyı yapan ülke olmuştur. İsrail'den 450 kişi ve ABD'den 200 kişiden oluşan ekipler gelirken Yunanistan da iki ayrı arama kurtarma ekibi göndermiştir.

İlk günde açıklamaları ve harekete geçmeleri ile ön plana çıkan bu ülkeler esasen buz dağının sadece görünen kısmı olmuştur. İlerleyen günlerde depremin yaklaşık bir hafta sonrasında arama kurtarma çalışmalarına ekip gönderen ülke sayısı 82'ye yükselmiş ve sahada çalışma yürüten yabancı personel sayısı 9 binin üzerine çıkmıştır.¹⁶

Gönderilen personel sayısının çokluğu bir yana arama kurtarma ekibi gönderen ülkelerin çeşitliği de oldukça çarpıcı olmuştur. Amerika Kıtası'ndan ABD'nin yanı sıra Arjantin, Brezilya, El Salvador, Kanada, Meksika ve Venezuela; Asya Kıtası'ndan Azerbaycan, Bangladeş, Çin, Endonezya, Ermenistan, Filipinler, Güney Kore, Gürcistan, Hindistan, Japonya, Kazakistan, Kırgızistan, Malezya, Moğolistan, Özbekistan, Pakistan, Rusya, Singapur, Tacikistan, Tayland, Tayvan ve Türkmenistan; Afrika Kıtası'ndan Cezayir, Güney Afrika Cumhuriyeti, Libya, Mısır ve Sudan; Ortadoğu'dan Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri (BAE), Filistin, Irak, İran, İsrail, Katar, Kuveyt, Lübnan, Suudi Arabistan, Umman ve Ürdün; Avrupa Kıtası'ndan Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Belarus, Belçika, Bosna Hersek, Bulgaristan, Çekya, Fransa, Finlandiya, Hırvatistan, Hollanda, İngiltere, İtalya, İspanya, İsveç, İsviçre, İzlanda, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti (KKTC), Karadağ, Kosova, Kuzey Makedonya, Litvanya, Macaristan, Malta, Moldova, Polonya, Portekiz, Romanya, Sırbistan, Slovakya, Slovenya, Ukrayna ve Yunanistan ile Avustralya arama kurtarma ekiplerini göndermiştir.¹⁷

Türkiye'nin maruz kaldığı deprem felaketine tepkisiz kalmayan Avrupa Birliği (AB) üye ülkeler arasında afet ve acil durum hallerinde işlettiği AB Sivil Koruma Mekanizması'nı aktive etmiştir.

16 Dışişleri Bakanlığı, Twitter, 14 Şubat 2023, https://twitter.com/TC_Disisleri/status/1625511622616702976, (Erişim tarihi: 1 Mart 2023); “Dışişleri Bakanlığı, 9 Bin 46 Yabancı Personelin Deprem Bölgelerinde Olduğunu Açıkladı”, Anadolu Ajansı, 14 Şubat 2023.

17 “Deprem Sonrası Türkiye'ye Hangi Ülkeler, Ne Kadar Arama Kurtarma Personeli Gönderdi?”, Euronews Türkiye, 11 Şubat 2023.

INFOGRAFİK 1. TÜRKİYE'YE ARAMA KURTARMA EKİBİ GÖNDEREN ÜLKELER (10 ŞUBAT 2023)

ASRİN FELAKETİ

Türkiye'ye yurt dışından gelen arama kurtarma ekiplerinin çalışmaları sürüyor

18.30 itibarıyla

Deprem bölgesindeki yabancı personel

6.636

Arama kurtarma personeli gönderenler/göndereceğini açıklayanlar

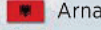
ABD

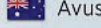
Almanya

Arjantin

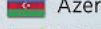
Arnavutluk

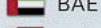
Avustralya

Avusturya

Azerbaycan

BAE

Bahreyn

Bangladeş

Belarus

Belçika

Birleşik Krallık

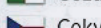
Bosna Hersek

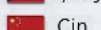
Brezilya

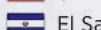
Bulgaristan

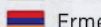
Cezayir

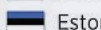
Çekya

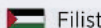
Çin

El Salvador

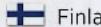
Ermenistan

Estonya

Filistin

Filipinler

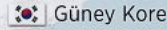
Finlandiya

Fransa

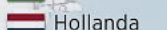
Güney Afrika

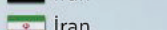
Güney Kore

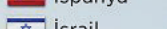
Gürcistan

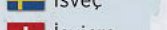
Hırvatistan

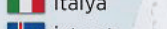
Hindistan

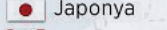
Hollanda

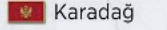
Irak

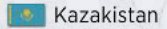
İran

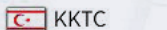
İspanya

İsrail

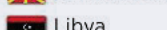
İsveç

İsviçre

İtalya

İzlanda

Japonya

Kanada

Karadağ

Katar

Kazakistan

Kırgızistan

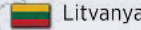
KKTC

Kosova

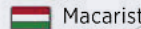
Kuveyt

K. Makedonya

Libya

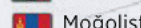
Litvanya

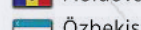
Lübnan

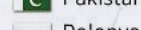
Macaristan

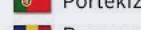
Malezya

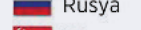
Malta

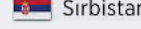
Meksika

Moğolistan

Moldova

Özbekistan

Pakistan

Polonya

Portekiz

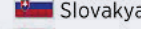
Romanya

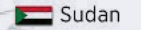
Rusya

Singapur

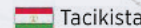
Sırbistan

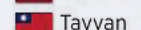
Slovakya

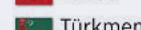
Slovenya

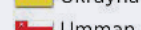
Sudan

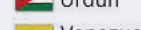
Suudi Arabistan

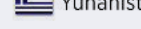
Tacikistan

Tayland

Tayvan

Tunus

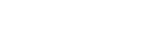
Türkmenistan

Ukrayna

Umman

Ürdün

Venezuela

Yunanistan

Kaynak: "Türkiye'ye Yurt Dışından Gelen Arama Kurtarma Ekiplerinin Çalışmaları Sürüyor", Anadolu Ajansı, 10 Şubat 2023.

İNOGRAFIK 2. ÜLKELERİN TÜRKİYE'YE GÖNDERDİĞİ ARAMA KURTARMA EKİPLERİNİN PERSONEL SAYISI (9 ŞUBAT 2023)

ASRIN FELAKETİ

Birçok ülke arama kurtarma ekiplerini Türkiye'ye yönlendirmeyi sürdürüyor

21.30 itibarıyla

Kaynak: Sümeyye Dilara Dinçer, "Uluslararası Yardım Ekiplerinin Deprem Bölgelerindeki Faaliyetleri Sürüyor", Anadolu Ajansı, 9 Şubat 2023.

Türkiye'nin de üyesi olduğu AB Sivil Koruma Mekanizması kapsamında¹⁸ ilk etapta aralarında

18 "Türkiye and Syria: Statement on the Earthquake by High Representative Borrell and Commissioner for Crisis Management Janez Lenarčič", Avrupa Komisyonu, 6 Şubat 2023, https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/news/turkiye-and-syria-statement-earthquake-high-representative-borrell-and-commissioner-crisis-2023-02-06_en, (Erişim tarihi: 6 Şubat 2023); "AB, Avrupa'dan Türkiye'ye Yardım Ekibi Gönderen Ülkelerin Sayısını 19 Olarak Güncelledi", Anadolu Ajansı, 7 Şubat 2023.

Almanya, Arnavutluk, Avusturya, Bulgaristan, Çekya, Estonya, Fransa, Hırvatistan, Hollanda, İspanya, İtalya, Karadağ, Macaristan, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya ve Yunanistan'ın olduğu 19 ülkeden 1.155 kişilik arama kurtarma ekibi gönderilmiştir. Akabinde bu arama kurtarma desteği söz konusu mekanizma aracılığıyla Bosna Hersek, İsveç, İsviçre, Kosova ve

Sırbistan'ın katılımıyla 1.651'e çıkarılmıştır. AB, Sivil Koruma Mekanizması aracılığıyla şimdiye kadarki en büyük arama kurtarma operasyonlarından birinin parçası olmuştur.¹⁹ Birlik üyesi olmayan ve AB Sivil Koruma Mekanizması içinde yer almayan İngiltere de Türkiye'nin 4. seviye deprem alarmına karşı uluslararası yardım gönderen ülkelere dahil olmuş ve 76 kişilik arama kurtarma ekibiyle destek vermiştir.²⁰

NATO da müttefiki Türkiye'nin maruz kaldığı asrın felaketi karşısında sessiz kalmamıştır. Bu kapsamda NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg yıkıcı depremin ardından Türkiye'ye gerçekleştirdiği ziyareti esnasında İttifakın Avrupa-Atlantik Afet Müdahale Koordinasyon Merkezi'nin aktive edildiği ve bu kapsamda arama kurtarma ekiplerinin gönderilmesi de dahil olmak üzere binlerce personelin deprem bölgesine gönderildiği açıklamasında bulunmuştur.²¹ Arama kurtarma ekiplerinin 3 bin 500'den fazlasının NATO müttefiklerinden geldiği ifade edilmiştir.²²

Ayni ve Nakdi İnsani Yardımlar

Depremlerle beraber acil ihtiyaç haline gelen arama kurtarma ekiplerinin yanı sıra depremin on

yerleşim yerinde yol açtığı ağır ve yaygın yıkım 13 milyondan fazla insanı doğrudan etkilemiş, sağ kurtulan milyonlarca insan bir anda en temel ihtiyaçlarını karşılayamaz hale gelmiştir.

Yıkılan binaların yanı sıra ağır ya da orta hasarlı binalarda oturulamayacağı aşıkarken ağır depremler yaşamış insanların sağlam olduğu tespit edilen binalara dahi girmek istememeleri olağan bir tutum olmuştur. Bu durum kış şartlarında ciddi bir barınma ve aynı zamanda diğer şehirlere tahliye ihtiyacı oluşturmuştur. Altyapının gördüğü zarar ve depremedelerin bütün maddi imkanlarını yitirmiş olmaları bölgedeki insanların dışarıdan gelecek gıda, giyecek ve benzeri temel unsurlara bağımlı hale gelmelerine yol açarken bölgeden tahliye edilmiş insanlara da barınma, gıda, maddi destek, sağlık ve eğitim hizmetleri desteklerinin verilmesini gerektirmiştir. Bütün bu temel destek unsurlarının hızlı ve büyük oranda temin edilebilmesi ihtiyacı doğmuştur.

Uluslararası toplumun sağladığı çok sayıda arama kurtarma ekibinin yanı sıra gönderilen ayni veya nakdi insani yardımlar da büyük boyutlara ulaşmaktadır. Bu bağlamda uluslararası kuruluşların çabaları dikkat çekmektedir. BM Genel Sekreteri Antonio Guterres son yüzyılda ülkeyi vuran en yıkıcı depremlerden muzdarip Türkiye halkı için 1 milyar dolarlık insani yardım çağrısında bulunmuştur. Üç aylık bir dönem kapsayan finansmanın 5,2 milyon kişiyi kapsayacağı ve yardım kuruluşlarının gıda güvenliği, koruma, eğitim, su ve barınma dahil olmak üzere bir dizi alanda hükümetin liderliğindeki yardım çabalarına hayati desteğini hızla artırmasına olanak tanıyacağı belirtilmektedir.²³

19 "Earthquake: EU Mobilises Support for Syria and Further Aid to Türkiye", Avrupa Komisyonu, 8 Şubat 2023, https://civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu/news-stories/news/earthquake-eu-mobilises-support-syria-and-further-aid-turkiye-2023-02-08_en, (Erişim tarihi: 8 Şubat 2023).

20 "UK Leading NATO's Response to Turkey Earthquakes", Birleşik Krallık, <https://www.gov.uk/government/news/uk-leading-natos-response-to-turkey-earthquakes>, (Erişim tarihi: 17 Şubat 2023).

21 "Secretary General in Ankara: In Your Time of Need, NATO Stands with Türkiye", NATO, 16 Şubat 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_211954.htm, (Erişim tarihi: 17 Şubat 2023); "Press Conference with Secretary General Jens Stoltenberg and the Minister of Foreign Affairs, Mevlüt Çavuşoğlu", NATO, 16 Şubat 2023, https://www.nato.int/cps/en/natohq/opinions_211709.htm?selectedLocale=en, (Erişim tarihi: 17 Şubat 2023).

22 "NATO/Stoltenberg: Arama Kurtarma Ekiplerinin 3 bin 500'den Fazlası Müttefiklerimizden Geldi", FOREKS, 16 Şubat 2023, <https://foreks.com/haber/detay/63ee01334cedfd0001175182/PICNEWS/tr/nato-stoltenberg-arama-kurtarma-ekiplerinin-3-bin-500den-fazlasi-muttefiklerimizden-geldi>, (Erişim tarihi: 16 Şubat 2023).

23 "Secretary-General's Statement - on the Launch of the Humanitarian Appeal for Türkiye", Birleşmiş Milletler, 16 Şubat 2023, <https://www.un.org/sg/en/content/sg/statement/2023-02-16/secretary-generals-statement-the-launch-of-the-humanitarian-appeal-for-turkiye>, (Erişim tarihi: 16 Şubat 2023).

AB'nin Türkiye'de meydana gelen depremlerden etkilenen kişiler için yaptığı insani yardımın Şubat'ın ortaları itibarıyla toplam 5,5 milyon avro tutarında olduğu bildirilmektedir. AB Acil Durum Programı kapsamında Romanya'da hazır bulundurulan 2 bin çadır ve 8 bin yatağın Türkiye'ye ulaştırıldığı belirtilen açıklamada 2 bin 500 yataklı 500 barınma ünitesinin de İsveç'ten yola çıktığı duyurulmuştur.²⁴

Avrupa Komisyonu Başkanı Ursula von der Leyen ile AB Dönem Başkanı ve İsveç Başbakanı Ulf Kristersson, uluslararası toplumdan fonları harekete geçirmek için Türk makamlarıyla koordinasyon içinde bir Bağışçılar Konferansı'na ev sahipliği yapma niyetlerini açıklamış, Türkiye ve Suriye halkı için etkinliğin Mart'ta Brüksel'de yapılacağını duyurmuştur.²⁵

ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, depremden hemen sonraki günlerde barınma, su, yiyecek, ilaç ve giyecek için yaklaşık 85 milyon dolar değerinde yardım aktarıldığını, ayrıca ihtiyacı olanlara yardım için 100 milyon dolar daha ayrıldığını ifade etmiştir.²⁶

Örgütsel düzeyde yardım çabalarının yanı sıra ülkesel düzeyde yardım faaliyetleri de oldukça dikkat çekici boyutlarda olmuş ve olmaktadır. Bu bağlamda Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Özbekistan, Türkmenistan ve KKTC gibi Türk dünyasından ülkeler ciddi yardımlar yapmış ve yapmaya devam etmektedir.²⁷ İsveç, Türkiye ve Suriye'deki depremzedelerin ihtiyaçlarında kullanılmak üzere 37 milyon

kron (yaklaşık 3 milyon 438 bin dolar) yardımında bulunma kararı almıştır.²⁸ Litvanya Dışişleri Bakanı Gabrielius Landsbergis de Türkiye'ye 500 bin avro değerinde çadır, battaniye, tıbbi malzeme ve ilaç gönderileceğini duyurmuştur. Belçika Dışişleri Bakanlığının Twitter hesabından yapılan açıklamada, Türkiye ve Suriye'deki depremler için 5 milyon avro değerinde insani yardım yapılacağı bildirilmiştir.

Üzerinde durulması gereken ve oldukça dikkat çekici bir başka faaliyet ise diğer ülkelerde düzenlenen sivil inisiyatifli yardım toplama kampanyalarıdır. İngiliz yardım kuruluşlarından Oxfam ve İngiltere Kızıl Haç örgütü depremzedeler için bağış kampanyası başlatmıştır.²⁹

Hollanda'da yayın kuruluşları ortak yayın yolu ile depremzedeler için 90 milyon avrodan fazla yardım toplamıştır.³⁰ İngiltere Afetler Acil Durum Komitesi (DEC) Türkiye ve Suriye'deki depremzedelere destek sağlamak amacıyla bağış kampanyası başlatmıştır. İngiliz hükümetinin kampanyaya 5 milyon sterline kadar ekleme yapacağı bildirilmiştir.

Azerbaycan Kızılayı "Seninleym Türkiye'm" isimli yardım kampanyası başlatmıştır. Azerbaycan'daki Türk iş adamlarının oluşturduğu "Türkiye Yüzyılı Birlik ve Dayanışma Platformu" da benzeri bir destek kampanyası başlatmıştır. Afganistan, BAE, Bosna Hersek, Cezayir, Filistin, Hırvatistan, Katar, Kazakistan, Kolombiya, Kuveyt, Özbekistan, Pakistan, Sırbistan, Suudi Arabistan ve Umman gibi birçok ülkede yardım kampanyaları düzenlenmiştir.³¹

24 "NATO/Stoltenberg: Arama Kurtarma Ekiplerinin 3 bin 500'den Fazlası Müttefiklerimizden Geldi".

25 "European Commission and Swedish Presidency of the Council will Organise a Donors' Conference for the People of Türkiye and Syria Affected by the Earthquake", Avrupa Komisyonu, https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_708, (Erişim tarihi: 8 Şubat 2023).

26 "Blinken'dan Türkiye'ye Destek Mesajı", MSN, 20 Şubat 2023, <https://www.msn.com/tr-tr/haber/gundem/blinkendan-turkiyeye-destek-mesaji/ar-AA17FPtK?ocid=mailsignout&cli=BBpmdUa>, (Erişim tarihi: 20 Şubat 2023).

27 Dildar Baykan Atalay, "Depremlerin Ardından Türk Dünyası Tek Yürek Oldu", Anadolu Ajansı, 9 Şubat 2023.

28 "Türkiye'yi Yalnız Bırakmadılar! Birçok Ülkeden Depremzedeler için Yardım Kampanyası", NTV, 11 Şubat 2023.

29 "Oxfam ve Red Cross İngiltere, Kahramanmaraş Merkezli Depremler Sonrası Bağış Kampanyası Başlattı", Anadolu Ajansı, 7 Şubat 2023.

30 "Hollanda'da Depremzedeler için Toplanan Bağışlar 90 Milyon Euro'ya Ulaştı", BBC Türkçe, 16 Şubat 2023.

31 "Türkiye'yi Yalnız Bırakmadılar! Birçok Ülkeden Depremzedeler için Yardım Kampanyası".

Dayanışma Mesajları ve Ziyaretler

Büyük depremler sonrasında Türkiye'ye sağlanan uluslararası arama kurtarma ve insani yardımın yanı sıra gerek resmi ziyaretler gerekse açıklamalarla Türkiye'nin yanında olduğunun gösterildiği önemli gelişmeler de yaşanmıştır.

11 Şubat'ta Azerbaycan Dışişleri Bakanı Ceyhun Bayramov, 12 Şubat'ta Yunanistan Dışişleri Bakanı Nikos Dendias, 13 Şubat'ta Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamed Sani, 16 Şubat'ta Pakistan Başbakanı Şahbaz Şerif ve NATO Genel Sekreteri Jens Stoltenberg, 17 Şubat'ta Bosna Hersek Devlet Başkanlığı Konseyi Hırvat üyesi Zeljko Komsic, 19 Şubat'ta ABD Dışişleri Bakanı Antony Blinken, 21 Şubat'ta Almanya Dışişleri Bakanı Annalena Baerbock ve İçişleri Bakanı Nancy Faeser, 25 Şubat'ta Azerbaycan Devlet Başkanı İlham Aliyev ve 27 Şubat'ta Mısır Dışişleri Bakanı Samih Şukri Türkiye'yi ziyaret etmiştir. Bu ziyaretlerin öncesinde ve ziyaret esnasında geliş amaçlarının Türkiye'nin yanında olduklarının gösterilmesi olduğu belirtilmiştir.

Ziyaretlerin dışında telefon görüşmeleri, dostluk ve destek açıklamaları da dikkat çekici olmuştur. ABD Başkanı Joe Biden depremin olduğu gün Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı telefonla arayıp taziyelerini ve desteğini iletmıştır. Ukrayna Devlet Başkanı Volodimir Zelenski, Yunanistan Cumhurbaşkanı Katerina Sakellaropoulou ve Yunanistan Başbakanı Kiriakos Miçotakis, Kongo Demokratik Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Felix Tshisekedi, Japonya Başbakanı Fumiyo Kişida, İtalya Başbakanı Giorgia Meloni, Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin, Fransa Cumhurbaşkanı Emmanuel Macron, Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Cömert Tokayev, Suudi Arabistan Veliht Prensi Muhammed bin Selman, İsrail Cumhurbaşkanı Isaac Herzog, Somali Cumhurbaşkanı Hasan Şeyh Mahmud ve

Etiyopya Başbakanı Abiy Ahmed Ali de Cumhurbaşkanı Erdoğan'ı telefonla arayarak taziyelerini ve desteklerini iletmıştır.

NATO Genel Sekreteri Stoltenberg yaşanan felaketi İttifak sınırlarında yaşanan en ölümcül doğal afet olarak tanımlamış, Türkiye ile birlikte yas tutulduğunu ifade ederek güçlü dayanışma mesajları vermiştir.³² ABD Dışişleri Bakanı Blinken Türkiye'yi ziyaret etmiş ve ziyareti esnasında açıklamada bulunmuştur:

ABD Dışişleri Bakanlığı ve Büyükelçiliği, Türk ortaklarımızla iş birliği içinde, insanlara yardım etmeye çalışmak için bir araya geliyor. Bu uzun vadeli bir çaba olacak. (...) Bunu başarmak için muazzam bir dayanışma ve kararlılık var. (...) Türk halkının en çok bilmesini istediğim şey, ABD'nin yanlarında olduğu ve bunu atlatmak için ne kadar sürerse sürsün yanlarında olacaktır.³³

Öte yandan Orta Asya Türk cumhuriyetleri de asrın felaketi olarak ifade ettikleri bu deprem felaketine karşı Türkiye için neredeyse seferber olmuşlar, Türk dünyasını temsilen Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) güçlü dayanışma mesajları vermiştir.³⁴

İranlı ekiplerin sahadaki desteğinin yanı sıra İran'ın Ankara Büyükelçiliği de ülkelerinin kuruluşuna denk gelen söz konusu deprem felaketi nedeniyle Türk misyonlarında kutlama yapmama kararı almıştır.³⁵

Yunanistan Dışişleri Bakanı Dendias yakın zamanda AB'ye Türkiye'ye destek çağrısı yaparak Birlik olarak Türkiye'ye destek verilmesi gerek-

32 "Secretary General in Ankara: In Your Time of Need, NATO Stands with Türkiye"; "Press Conference with Secretary General Jens Stoltenberg and the Minister of Foreign Affairs, Mevlüt Çavuşoğlu".

33 "Blinken'dan Türkiye'ye Destek Mesajı".

34 "Türk Dünyası Tek Yürek", Türkic States, https://www.turkicstates.org/tr/haberler/turk-dunyasi-tek-yurek_2799, (Erişim tarihi: 8 Şubat 2023).

35 "Bugün 11 Şubat; İslam Cumhuriyeti'nin Kuruluşu Ulusal Günü müzün ve Ayrıca İran İslam Devrimi'nin 44. Zafer Yıldönümü", İran Ankara Büyükelçiliği, 11 Şubat 2023, <https://turkey.mfa.gov.ir/tr/news-view/710550>, (Erişim tarihi: 11 Şubat 2023).

tiğini ifade etmiştir.³⁶ Almanya Başbakanı Olaf Scholz ise Türk atasözü ile verdiği dayanışma mesajında şunları ifade etmiştir:

Bir Türk atasözüne göre gerçek dost kötü günde belli olur. Almanca'da da benzer bir şekilde "Gerçek dost kendini zor günde belli eder" deriz. Bizler gerçek dostlarız. Dostlarınız olarak acınızı paylaşıyoruz. Dostunuz olarak da sizi zor gününüzde yalnız bırakmayacağız.³⁷

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

İnsani yardım, bilinen tarihi boyunca bireysel ve toplumsal bir faaliyet olmakla beraber son yüzyıl içerisinde uluslararası boyutta da kurumsallaşmıştır. Devletler bir yandan uluslararası kurumsal yapılar üzerinden diğer yandan da bireysel çabaları ile uluslararası insani yardımları yapısal bir noktaya taşımışlar ve uluslararası toplumun önemli bir geleneği haline getirmişlerdir. Uluslararası STK'ların insani yardım faaliyetleri de büyük boyutlara ulaşmıştır.

Türkiye, sahip olduğu toplumsal değerler temelinde gelişen ve özellikle son dönemlerde büyük boyutlara ulaşan uluslararası insani yardım yapma geleneği oluşturmuştur. Türkiye'nin son on yıl içerisinde yaptığı uluslararası insani yardımlar miktar düzeyinde ilk iki ya da üçte yer alırken GSMH'ye oranı bakımından ise dünyada ilk sıraya yükselmiştir. İnsani yardım Afrika'dan Uzak Doğu'ya kadar çok sayıda ülkeye ulaşır hale gelmiştir. Türkiye'nin bulunduğu coğrafi konuma göre oldukça uzak ülkelere ve toplumlara kadar uzanan bu yardımlar Türkiye'de bazı kesimlerce "aşırı" ve "gereksiz" bulunup eleştirilmiştir.

36 "Yunanistan Dışişleri Bakanı Dendias, AB'ye Türkiye'ye Destek Çağrısı Yaptı", Anadolu Ajansı, 20 Şubat 2023.

37 "Scholz'den Türkiye Mesajı: 'Gerçek Dost Kendini Zor Günde Belli Eder'", *Hürriyet*, 18 Şubat 2023.

Oysa özetlendiği gibi Türkiye'nin depremlerin hemen sonrasında gördüğü uluslararası desteğin büyüklüğü ve çeşitliliği bu eleştirileri boşa çıkaracak nitelikte gözükmektedir. Türkiye'nin tarihinde yaşadığı en büyük yıkıma yol açan deprem felaketinin ardından arama kurtarma ekipleri, barınma, gıda ve sağlık gereçleri gönderilmesi, parasal destek sağlanması anlamında gördüğü uluslararası destek bir nevi eşi görülmemiş boyutlarda gerçekleşmiştir.

Türkiye'nin belirli hususlarda sorunlar yaşadığı Yunanistan, ABD, İsrail, Fransa ve Ermenistan gibi ülkeler öngörülerin çok ötesinde yardım ve destek mesajlarını iletmiştir. Halen birbirleri ile topyekün savaş halinde olan Rusya ve Ukrayna'nın her biri arama kurtarma ekipleri gönderirken devlet başkanları doğrudan üzüntü, taziye ve desteklerini iletmiştir. Türkiye'ye hem somut destek veren hem de dayanışma mesajları yayımlayan dünyanın dört bir yanından çok sayıda ülke olmuştur.

Bireysel düzeyin ötesinde uluslararası toplum düzeyinde de Türkiye'ye ve Türk halkına duyulan yakınlık kendini açıkça göstermiştir. Birçok ülkede kendiliğinden gelişen depremezdelere yardım kampanyaları ve destek açıklamaları ve uluslararası STK'ların yoğun çabaları bu bağlamda önemli göstergeler olmuştur. Uluslararası kuruluşların özellikle de Türkiye'nin yakından ilişkili olduğu NATO, AB ve TDT gibi kurumların destek faaliyetleri ve açıklamaları beklentileri aşmıştır. AB kendi içindeki acil yardım mekanizmalarını harekete geçirmekle yetinmeyip daha fazla yardım oluşturulması için çaba göstermiş ve göstermeye devam etmektedir. NATO da büyük bir arama kurtarma ekibini harekete geçirmiş ve yardımlarını devam ettireceğini beyan etmiştir.

Önemli bir husus da Türkiye'ye destek veren ve dayanışma mesajları açıklayan devlet ve topluluklardan bazılarının Türkiye'nin yıllardır insani yardım yaptığı ülkeler ya da topluluklar olmasıdır.

Filistin, Bangladeş, Somali ve Afganistan bunlar arasında en fazla dikkat çeken ülkelerdir. BM'nin açıklamasında belirtildiği gibi Türkiye, dünyada en fazla sayıda mülteciye ev sahipliği yapan, Suriyeli komşularına yıllardır büyük bir cömertlik gösteren ve yardıma ihtiyacı olanlarla dayanışma gösteren bir ülke olarak dünyanın desteğini hak eden bir devlet olarak görülmelidir.³⁸

Bahsi geçen tespitler Türkiye'nin son yıllarda uluslararası toplumun özellikle de Batı toplumunun gözünde izole olduğu ve yabancılaştığı yönündeki eleştirileri de boşa çıkarmış gözükmektedir. Türkiye ile sorunları olan ül-

kelerin dahi yardımları ve dayanışma mesajları esasen yaşanan sorunların arızı olduğunu, yapısal ve derin ayrılıkların oluşmadığını göstermektedir. Uluslararası yardımların ülke bazında çeşitliliği de Türkiye'nin uluslararası toplumdan izole bir toplum ve devlet olmadığını aksine derin bağlarla dünyanın birçok bölgesine ulaştığını göstermektedir.

Bütün bu tespitler bir yandan Türkiye'nin bugüne kadar yaptığı uluslararası insani yardımların aşırı ve gereksiz olmadığını diğer yandan da iddiaların aksine Türkiye'nin ve Türk halkının uluslararası kamuoyundan izole olmadığı gibi özel bir konuma sahip olduğunu göstermektedir.

³⁸ "Secretary-General's Statement - on the Launch of the Humanitarian Appeal for Türkiye".

DOĞAL AFETLER VE ULUSLARARASI İNSANİ YARDIMLAR

YÜCEL ACER

SETA | ANALİZ

Türk toplumunun sahip olduğu toplumsal değerler temelinde gelişen bir uluslararası insani yardım geleneği bulunmaktadır. Son on yıl içerisinde ise Türkiye'nin devlet düzeyinde yaptığı uluslararası insani yardımlar dünyada ilk üç sıra içerisinde yer alırken GSMH'ye oranı bakımından da ilk sıraya yükselmiştir. Afrika'dan Uzak Doğu'ya kadar çok sayıda ülkeye ulaşan Türkiye'nin insani yardımları ülkemiz ile bu ülkeler ve toplumlar arasında derin bağların kurulmasını sağlamıştır.

Bunun en açık kanıtı Türkiye'nin 6 Şubat'ta yaşadığı iki büyük depremin meydana getirdiği "asrın felaketi" sonrasında gördüğü uluslararası desteğin boyutları olmuştur. Depremlerin hemen ardından gelen uluslararası desteğin büyüklüğü ve çeşitliliği oldukça çarpıcı niteliktedir. Dünyanın her kıtasından seksenin üzerinde devletin gönderdiği arama kurtarma ekiplerinin yanı sıra çok daha fazla sayıda devletin gönderdiği ve göndermekte olduğu barınma, gıda ve sağlık gereçleri ve nakdi türden yardımlar bir nevi eşi görülmemiş boyutlara ulaşmıştır. Türkiye'nin belirli hususlarda görüş ayrılıkları yaşadığı Yunanistan, ABD, İsrail, Mısır, Fransa ve Ermenistan gibi ülkeler dahi bu dayanışma atmosferinin içerisinde bulunmuştur. Birçok ülkede kendiliğinden gelişen depremzedeler için yardım kampanyaları ve destek açıklamalarının yanı sıra uluslararası STK'ların yoğun çabaları da bu bağlamda dikkat çeken diğer faaliyetler arasında yer almıştır.

Türkiye'ye destek veren ve dayanışma mesajları açıklayan devlet ve topluluklardan bazılarının ülkemizin yıllardır insani yardım yaptığı ülkeler ya da topluluklar olduğu da görülmektedir. Verilen destekler ülkemizin bugüne kadar yaptığı uluslararası insani yardımlarının iddiaların aksine aşırı olmadığını; Türkiye'nin ve Türk halkının uluslararası kamuoyunun gözünde özel bir konuma sahip olduğunu göstermiştir.

www.setav.org

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN • BRÜKSEL